

ζ.) Θρασύμαχος.

Ta πράγματα μήλια της Πολιτείας.

Εἰς τὸ πρῶτὸν βιβλίον τῆς Πολιτείας, τὸ ὅποιον πολλοί,¹⁾ πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῶν ἄλλων, πολὺ ἀργότερον συγγραφέντων μερῶν αὐτῆς, δύομάζουν «Θρασύμαχος»²⁾ ἐξετάζεται κατὰ σειρὰν ἀπὸ τῶν προηγουμένων διαλόγων, ἔτερον εἶδος ἀρετῆς ή δικαιοσύνης. Η σχετικὴ συζήτησις ἀρχίζει μὲτὰ τὴν ἑτης βαυμασίαν εἰσαγωγὴν: «Ο Σωκράτης συνοδευόμενος ἀπὸ τὴν Γλαύκωνα, τὸν ἀδελφὸν τοῦ Πλάτωνος, ἐπιστρέφει ἐκ Πειραιῶς, διπου εἶχε παραστῆνεις ἔορτὴν γενομένην πρὸς τιμὴν τῆς θεᾶς Βενδίδος (Θρακικῆς Ἀρτέμιδος). Ο Πολέμαρχος, δὲ ἀδελφὸς τοῦ ρήτορος Λυσίου, διέκρινεν αὐτὸν μακράθυν καὶ ἔστειλεν ἐνα δοῦλόν του μὲ τὴν παραγγελίαν νὰ σταθῇ καὶ νὰ τὸν περιμείνῃ. Κατὰ τὴν συνάντησίν των, μετὰ φιλοφρονήσεις καὶ ἀστειότητας περὶ δῆθεν ἐφαρμογῆς βίας, ἀναγκάζονται ὁ Σωκράτης καὶ ὁ Γλαύκων νὰ μὴ ἐπιστρέψουν εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀλλὰ νὰ μείνουν διὰ νὰ ἴδουν καὶ τὴν παννυχίδα καὶ τὴν λαμπαδηφορίαν, μετὰ τὸ δεῖπνον. Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον ἔρχονται εἰς τὸν ἀρχοντικὸν οἶκον τοῦ Κεφαλού, τοῦ πατρὸς τοῦ Πολεμάρχου. «Ολοὶ καὶ δὲ γέρων Κέφαλος, ὑποδέχονται τὸν Σωκράτην μὲ πολλὴν φιλοφροσύνην καὶ ἐγκαρδιότητα. Εἶναι πολὺς καιρὸς ἀφ’ ὃτου δὲν εἶχον συναντηθῆναι. Καὶ η συνομιλία ἀρχίζει μὲ τὴν φυσικότητα ἐκείνην, η ὅποια παρουσιάζει τὴν ἀρχὴν τοῦ διαλόγου ὡς γεγονός, πράγματι λαβὸν χώραν. «Ο Κέφαλος τονίζων δὲ, «ὅσον αἱ κατὰ τὸ σῶμα ἡ δοναὶ ἀπομαραίνονται» ἐνεκα τοῦ γῆρατος, «τοσοῦτον αὔξανονται αἱ περὶ τοὺς λόγους ἐπιθυμίαι τε καὶ ἡδοναὶ», παρακαλεῖ τὸν Σωκράτην νὰ ἔρχηται συχνότερον διὰ νὰ συνομιλοῦν καὶ ὁ Σωκράτης ἐκφράζει τὴν χαράν του διὰ τὴν πρὸς γεροντοτέρους ἐπικοινωνίαν, ἀπὸ τὴν πεῖραν τῶν ὁ-

τοῦ Διαλόγου ὡς λογοτεχνήματος. Πρέπει δημοσίως νὰ τονισθῇ δὲ τὸ τοιοῦτον φιλοσοφικὸν περιεχόμενον ἔχει λαμπρὸν καὶ τὸ περιθώριον καὶ τὴν ἔξωτερικὴν ἐν γένει παράστασιν διὰ τῶν προσώπων (Σωκράτους Χαρεφῶντος Κριτίου, Χαρμίδου, δὲ ὅποιος δὲν εἶναι ἀπίθανον νὰ εἴναι αὐτὸς ὁ Πλάτων), διὰ τῶν σκηνῶν καὶ διὰ τῶν ὀρατῶν παρεκβάσεων. Περὶ Χαρμίδου ἐγένετο λόγος καὶ ἐν τοῖς προηγουμένοις. «Οχι ἀδίκως δὲ Th. Gomperz θεωρεῖ τὸν Διάλογον αὐτὸν οἰκογενειακὴν συζήτησιν.

1. Dümmler, v. Arnim κλπ.

2. Σοφιστὴς ἐκ Χαλκηδόνος Πρβλ. Oratores Attici—Zürich p. 162—164.

ποίων πολλά ώφελοῦνται δι νεώτεροι. Εύτυχή θεωρεῖ τὸν ἑαυτόν του ὁ Κέφαλος, διότι ἀπηλλάγη πλέον τώρα τῶν κατωτέρων παθῶν καὶ τῆδεν (τῶν ἀφροδισίων) «πιολλὴ γάρ εἰρήνη γίγνεται καὶ ἐλευθερία, ἐπειδὰν αἱ ἐπιθυμίαι παύσωνται κατατείνουσσαι καὶ χαλάσσωσιν». Τοῦτο, διότι κατὰ τὸν Σοφοκλῆν, ὃν ἀναφέρει, ἀπαλλάσσεται τις «δεσποτῶν πάνυ πολλῶν καὶ μαινομένων». Θεωρεῖ ἐπίσης εύτυχή τὸν ἑαυτόν του ὁ Κέφαλος καὶ διὰ τὰ πλούτη του, τὰ ὅποια ἔχει καλῶς διαθέσει καὶ τὰ ὅποια ἔχουν προφυλάξει αὐτὸν ἀπὸ ἀδικίας. Μὲ τὴν συγειδησιν δὲ ὅτι «δικαίως καὶ ὄσιως» τὸν βίον διῆλθεν αἰσθάνεται καὶ τὴν ζωὴν εὐχάριστον παρὰ τὰς δυσκολίας τοῦ γηρατος, καὶ διὰ τὰ μετὰ θάνατον τρέφει καλάς ἐλπίδας. «Ἡ τῶν χρημάτων κτῆσις», λέγει ὁ Κέφαλος, εἴναι πολλοῦ λόγου ἀξία. Ὁχι εἰς κάθε ἀνθρωπον, ἀλλ' εἰς τὸν «ἐπιεικῆ» καὶ κατάλληλον, διότι διὰ τῶν χρημάτων δὲν ἐπιδιώκεται τίποτε ἄλλο, εἰμὴ τὸ νὰ μὴ ἀδικήσῃ τὶς τινα καὶ νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς πρὸς τοὺς Θεοὺς καὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ὑποχρεώσεις».

Ἡ ἀναφορά τοῦ πλούτου εἰς τὸ «τὰ δίκαια πράττειν» φέρει τὸ ζήτημα τῆς δικαιοσύνης ἀμέσως ἐπὶ τάπητος. Ἡ περὶ δικαιοσύνης ἀφελῆς ἀντίληψις τοῦ Κεφάλου, ἡ ὅποια περιορίζεται εἰς τὸ νὰ ἐπιστρέψῃ τὶς δικαιοσύνης, τὰς δικαιοσύνης διὰ τῆς ἀντιλογίας διότι ὁ λαβὼν ὅπλα παρὰ φίλου του τινος δὲν δικαιοῦται νὰ ἐπιστρέψῃ πρὸς αὐτὸν ταῦτα, ἐν ἥ περιπτώσει θὰ ἐγίνετο μανιακὸς καὶ φρενοβλαβῆς. «Οὐκ ἄρα οὗτος ὁρος ἐστι δικαιοσύνης, ἀλληθῆ τε λέγειν καὶ ἀν λάβη τὶς ἀποδιδόντας». (Πολιτ. 331 d). «Ηδη δὲ συζήτησις λαμβάνει τὴν μορφὴν διαλεκτικῆς ἐρεύνης. Ὁ Κέφαλος ἀποχωρεῖ καὶ ἀπὸ τοῦδε τὸν ἀντικαθιστᾷ ὁ υἱός, κληρονόμος καὶ τοῦ λόγου του Πολέμιαρχος. Τὸν ἀνωτέρω δρισμὸν τῆς δικαιοσύνης ἀντικαθιστᾷ ἔτερος, καθ' ὃν τὸ δίκαιον δρίζεται ὡς ἀπόδοσις εἰς ἔκαστον ἀνθρωπον «τοῦ προσήκοντος», ἐκείνου τὸ δριτοῖν ἀνήκει εἰς αὐτόν. Εἰς τὸν φίλον, ἀγαθὸν καὶ ὀφέλειαν καὶ εἰς τὸν ἔχθρὸν κακὸν καὶ βλάβην πρέπει νὰ ἀποδίδῃ τις. (332 τ. κ. ἔξ.). Ἡ ἔξτασις καὶ τοῦ δρισμοῦ τούτου ἐπαναφέρει σκέψεις αἱ ὅποιαι ἐγένοντο ἡδη εἰς τὸν διάλογον Χαρμίδην: Πᾶσα ὀφέλεια καὶ βλάβη ἐκδηλώνεται εἰκὼνισμένων εἶδος καὶ καθ' ὀρισμένων τρόπον, ἐπειδὴ εἴναι ἔργων τοῦ εἰδικοῦ, τοῦ ἀρμοδίου καὶ «ἐπαίοντος». Ὁ ιατρὸς εἴναι εἰς θέσιν καὶ δύναται νὰ ὀφέλῃ τοὺς φίλους καὶ νὰ βλάπτῃ τοὺς ἔχθρούς προκειμένου περὶ θεραπείας καὶ ὑγιεινῶν πραγμάτων. Κατὰ τὸν πλούτον

καὶ τὸν τῆς θαλάσσης κίνδυνον, ὁ κυβερνήτης εἶναι εἰς θέσιν νὰ πράξῃ τοιοῦτόν τι. Ἀφοῦ δὲ ταῦτα κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον συμβαίνουν, κατὰ τί καὶ πῶς θὰ ἥτο εἰς θέσιν ὁ δίκαιος νὰ ώφελῇ τοὺς φίλους καὶ νὰ βλάπτῃ τοὺς ἔχθρούς; Τὸ «προσπολεμεῖν καὶ ξυμμεῖν καὶ αὐχεῖν» ἡ βιοθεία δηλαδὴ καὶ ὑποστήριξις δὲν εἰναι ἀρκετά, διότι ἐν καιρῷ εἰρήνης καὶ μὴ διαμάχης, ἡ δικαιοσύνη θὰ ἥτο περιττὴ καὶ ἀνωφελής. Καὶ ἡ ἀντίληψις ὅτι τὴν εἰρηνική ἐπικοινωνία «καὶ τὰ ξυμμεῖν καὶ αὐχεῖν» δὲν εἶναι ἀρκετά, διότι εἰς πᾶν εἴδος ἐπικοινωνίας, πάλιν ὁ εἰδικὸς καὶ κατάλληλος ἀνθρώπος εἶναι εἰς θέσιν πάντοτε νὰ ώφελῇ καὶ νὰ βλάπτῃ. Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον δὲν μένει ίδιαιτέρον εἴδος πράξεως καὶ ἐνεργείας διὰ τὴν δικαιοσύνην. Οὔτε καὶ τὸ φυλάττειν χρήματα ἡ ἄλλα ἐμπεπιστευμένα ἀντικείμενα εἶναι ἔργον τῆς δικαιοσύνης, διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὡς φυλάττουσα ἀχρηστα θὰ ἥτο χρήσιμος ἐν περιπτώσει «ἀχρηστίας» καὶ ἀχρηστος, ὅταν τὰ χρήματα καὶ τὰ ἀντικείμενα δὲν θὰ ἔδιδοντο πρὸς φύλαξιν, ἐπομένως ἐν περιπτώσει χρήσεως. (333 c). Ἡ συζήτησις τώρα φαίνεται ὡς φέρουσα εἰς τὸ ίδιον ἀποτέλεσμα, τὸ ὅποιον ἐπῆλθεν εἰς τοὺς διαλόγους «Λάχητα» καὶ «Χαρμίδην», εἰς τὸ νὰ γενικευθῇ δηλαδὴ ἡ ἔννοια τῆς δικαιοσύνης, καὶ ἀφοῦ ἔξισωθῇ πρὸς τὴν ἐν γένει γνῶσιν καὶ ἀσκησιν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, νὰ θεωρηθῇ ἀπλῆ μορφή καὶ ἐκδήλωσις τῆς ἀρετῆς ὡς τοιαύτης. Τὸ τοιοῦτον ὅμως δὲν συμβαίνει. Ο τοιοῦτος ὄρισμὸς καταρρίπτεται δι’ ἔτερου τινος ἐπιχειρήματος: Φίλοι εἶναι οἱ ἀνθρώποι τοὺς διποίους θεωροῦμεν ἀγαθούς, ἔχθροί, ἐκεῖνοι τοὺς διποίους θεωροῦμεν κακούς (334 b κ. ἔξ.). Κατὰ τὴν κρίσιν δμῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἀπατηθῇ τις καὶ νὰ ἐκλάβῃ τοὺς ἀγαθούς ὡς κακούς, καὶ τοὺς κακούς ὡς ἀγαθούς. Ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει θὰ συμβῇ ὡστε ὁ δίκαιος νὰ ώφελῇ τὸν ἀδικὸν (νομιζόμενον φίλον, ἀγαθὸν) καὶ νὰ βλάπτῃ τὸν δίκαιον (νομιζόμενον ἔχθρον, κακόν). Διὰ τοῦ τοιούτου ἐλέγχου μεταβάλλεται τώρα πάλιν ὁ ὄρισμὸς (335 a): «ἔστι δίκαιον τὸν μὲν φίλον ἀγαθὸν δντα εὖ ποιεῖν, τὸν δὲ ἔχθρὸν κακὸν δντα βλάπτειν». Ἀλλὰ καὶ πάλιν δὲν ἐλύθη τὸ πρόβλημα διὰ τούτων. Βλάπτειν τι σημαίνει καθιστᾶν τι χειρότερον ὡς πρὸς τὴν ἀνήκουσαν εἰς αὐτὸν ἀρετὴν. Οἱ ίπποι, οἱ κύνες, οἱ ἀνθρώποι βλάπτονται ὡς πρὸς ίδιαιτέραν ἀρετὴν του ἔκαστος, ὡς πρὸς τὴν ίδιαιτέραν ἐπιτηδειότητα καὶ ἀνάπτυξιν. Ἡ δικαιοσύνη εἶναι ἀρετὴ τοῦ ἀνθρώπου, ἐπομένας

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗΣ ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΙΣ

άν πρόκηται νὰ βλαβῇ ὁ δικαιοσύνης, θὰ βλαβῇ καὶ κατὰ τὴν ἀρετὴν ταύτην, κατὰ τὴν δικαιοσύνην δηλαδή, καὶ θὰ γίνῃ ἀδικώτερος. Ἐν τοιαυτῇ περιπτώσει δύμας ἡ δικαιοσύνη θὰ ἀπέβαινεν ὄργανον εἰς χεῖρας τοῦ δικαίου, συντελοῦν εἰς τὸ νὰ γίνωνται ἄλλοι ἀδικώτεροι, ἐφ' ὅσον ὁ δίκαιος, θὰ ἔπρεπε νὰ βλάπτῃ τοὺς ἔχθρούς του. (335 b κ.ξ.). Τοιουτοτρόπως ἀποτυγχάνει καὶ ἡ προσπάθεια αὐτή τῆς βελτιώσεως τοῦ προτηγηθέντος δρισμοῦ. Οἱ συνομιλοῦντες περιέρχονται εἰς στενοχωρίαν καὶ εἰς ἀδιέξοδον. «Οὐκ ἄρα τοῦ δικαίου βλάπτειν ἔργον, οὔτε φίλον οὔτε ἄλλον ούδένα, ἀλλὰ τοῦ ἐναντίου, τοῦ ἀδικοῦ.... Εἰ ἄρα τὰ ὀφειλόμενα ἐκάστῳ ἀποδιδόναι φησί τις δικαιοιν είναι, τοῦτο δὲ δὴ νοεῖ αὐτῷ, τοῖς μὲν ἔχθροῖς βλάβην ὀφείλεσθαι παρὰ τοῦ δικαίου ἀνδρός, τοῖς δὲ φίλοις ὠφέλειαν, οὐκ ἢν σοφὸς ὁ ταῦτα εἰπὼν... οὐδαμοῦ γάρ δικαιοιν ούδένας ἥμιν ἔφάνη δὲν βλάπτειν.» (335 e). «Ἐπειδὴ δὲ ούδε τοῦτο ἔφάνη ἡ δικαιοσύνη δὲν ούδε τὸ δίκαιον, τί ἀλλο τις αὐτὸ φαίη είναι;»

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τώρα ἐπεμβαίνει ὁ Θεός ασύμαχος, ὁ δόπιος καὶ προηγουμένως εἶχεν ἐπιχειρήσην νὰ διακόψῃ τοὺς συνομιλοῦντας, εἶχεν δύμας ἐμποδισθῆ κάθε φορὰν ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Τώρα ἔχασε πλέον πᾶσαν ὑπομονὴν καὶ «συστρέψας ἐαυτὸν ὡσπερ θηρίον, ἤκεν... ὡς διαρπασθόμενος». (336 b.). Ἡ συζήτησις λαμβάνει ἄλλην φάσιν καὶ κατεύθυνσιν. Ἐπειδὴ ἡ δικαιοσύνη κοινῶς ἔθεωρείτο γενικὴ ἀρετὴ¹) ἐκδηλουμένη εἰς τὸν ἐν γένει πολιτειακὸν κυρίως βίον, ἡ συζήτησις μεταφέρεται εἰς τὰς διαφόρους περὶ πολιτείας καὶ κοινωνικοῦ βίου ἀνθρώπεις, καὶ ἐντὸς τούτων γίνεται ἡ περὶ δικαιοσύνης ἔρευνα. ²) «Ο Θρασύμαχος θέτει πρὸ τοῦ Σωκράτους τοὺς ἔξι τοῦ δύο, στενῶς πρὸς ἄλλήλους συνδεομένους δρισμούς: 1) Τὸ δίκαιον (ὑπὸ τὴν ἐννοιαν τοῦ θετικοῦ δικαίου) είναι τὸ συμφέρον τοῦ ισχυροτέρου

1. Πρβλ. Leo. Schmidt: *Ethik der alten Griechen* I.

2. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης συμπίπτει εἰς πολλὰ σημεῖα τὸ πρῶτου Βιβλίου τῆς Πολιτείας πρὸς ὃσα εἰς τὸν διάλογον «Γοργίαν» ἀναφέρονται. Διαφέρει δύμας τούτου οὐσιωδῶς, διότι οὐδαμοῦ ἐνταῦθα δὲ Σωκράτης παρουσιάζει τὴν πολεμικήν, ητίς ἐπικρατεῖ εἰς τὸν Γοργίαν, οὐδαμοῦ ἐπίσης ἐκδηλουταὶ ἡ σφοδρὰ ἐπίθεσις κατὰ τῆς ἡθικῆς καταστάσεως, κατὰ τῆς διαφθορᾶς, κατὰ τῆς κακῆς κατευθύνσεως, ἢν εἴχον λάβη τὰ δημόσια πράγματα. Ἀπὸ τὸ μέρος αὐτὸ τῆς Πολιτείας λείπει ὁ τόνος ἐν γένει, δοτικού κυριαρχεῖ εἰς τὸν Γοργίαν. Ἐδώ δὲ Σωκράτης συζητεῖ ἀκαδημαϊκῶτατα, ἀπροσώπως καὶ γενικῶς, εἰς τρόπουν ὡστε οὔτε αὐτὴ ἡ ήκ.στα εὐγενῆς συμπεριφορά καὶ ἡ ἐπίθεσις ἐκ μέρους τοῦ ὀντιπάλου του, μάλιστα ταράττουν αὐτόν!

(338 c), ἡ μᾶλλον συγκεκριμένως τὸ συμφέρον τῆς ὑπαρχούσης ἀρχῆς καὶ ἔξουσίας («τὰ τῆς καθεστηκυιάς ἀρχῆς ξυμφέρον» 339 a). 2) Ἡ ἀδικία είναι ἀνωτέρα καὶ ἴσχυροτέρα τῆς δικαιοσύνης, ἔξασφαλίζει εὐδαιμονία Βίου καὶ είναι διά τοῦτο ὠφελιμωτέρα (343 d, 344 a κ. ἔξ., 347 e, 352 d). «Ο Τύραννος», λέγει ὁ Θρασύμαχος, «Ἒπιβάλλει νόμους, δηλαδὴ κανονίζει τὸ δίκαιον, κατὰ τὸ συμφέρον τῆς τυραννίδος του. Ἀναλόγως πράττουν καὶ ἡ Δημοκρατία καὶ ἡ Ἀριστοκρατία, αἱ δποὶαι συμφώνως πρὸς τὰς Ἰδικάς των ἀντιλήψεις καὶ βλέψεις κανονίζουν τὸ δίκαιον καὶ τοὺς Νόμους. Ὁ δίκοιος κατ' οὔσιαν πρέπει νὰ ὑπακούῃ εἰς τοὺς τοιούτους Νόμους καὶ τὸ δίκαιον». Εἰς τὴν ἀντίρρησιν τοῦ Σωκράτους διτὶ μία ἀρχή, είναι δυνατὸν ὑπὸ ὡρισμένας περιστάσεις νὰ παρίδῃ τὸ ἴδιον συμφέρον καὶ νὰ νομοθετήσῃ ἐπὶ βλάβῃ ἔαυτῆς, (ὅπότε τὸ δίκαιον θὰ ἐτίθετο ὅχι πρὸς τὸ συμφέρον, ἀλλὰ πρὸς βλάβην τῆς ὑφισταμένης ἀρχῆς), ἀπαντᾷ ὁ Θρασύμαχος διὰ τοῦ σχηματισμοῦ τῆς ἔννοιας ἰδεώδους τίνος ἀρχῆς,—ὑπὸ ἐγωϊστικήν σημασίαν.—: Μια ἀρχή είναι τοιαύτη, ἐφ' ὃσον δὲν θὰ ἔκαμνε σφάλματα προκειμένου περὶ τῆς διατηρήσεώς της ἐν τῇ ἔξουσίᾳ. «Ο Ιατρός, τὴν στιγμὴν καθ' ἣν θὰ ἔδιδεν ὅχι καλάς ιατρικάς συμβουλάς δὲν θὰ ἥτο Ιατρός» (339 β. κ.ἔξ.). Πᾶς ἐπαγγελματίας ἐπομένως σφάλλει εἰς τὴν πλήρη καὶ τελείαν ἀσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματός του κατὰ τοῦτο, ὅτι δὲν ἐφαρμόζει τὴν εἰδικήν ἔκείνην γνῶσιν καὶ ἰκανότητα, ἥτις χαρακτηρίζει τὸ ἔργον του. Τοῦ αὐτοῦ ἐπιχειρήματος διὰ τῆς περὶ ἐπαγγέλματος ἀφηρημένης ἔννοιας κάμνει χρῆσιν καὶ ὁ Σωκράτης διὰ νὰ ἀντικρούσῃ τὸν Θρασύμαχον, ἀλλὰ μὲ ἀλτρουϊστικήν σημασίαν. «Ο τῷ ἀκριβεῖ λόγῳ Ιατρός», είναι τοιοῦτος, ἐφ' ὃσον θεραπεύει τοὺς ἀσθενεῖς. «Ο κυβερνήτης πλοίου είναι τοιοῦτος διὰ τῆς τέχνης τοῦ κυβερνᾶν καὶ ἀρχειν τοῦ πληρώματος. Ἐπειδὴ δ' εἰς ἔκαστην τέχνην συμφέρον είναι τὸ νὰ είναι ὃσον τὸ δυνατὸν τελειοτέρα εἰς τὸ ἀντικείμενον ἔαυτῆς, εἰς «τὸ οὗ ἐνεκτέχνηται τὸ οὗ τέχνην την», καθίσταται φανερὸν ὃτι αὐτῇ ὅχι ἴδιον συμφέρον, ἢ συμφέρον τοῦ κρείττονος, ἀλλὰ τὸ συμφέρον τοῦ «ἡττούνός τε καὶ ἀρχομένου» ἀκριβῶς ἐπιδιώκει. Καὶ ὅπως ὁ Ιατρός καὶ ὁ πλοίαρχος ἀρχουν εἰς τὰ τοῦ ἐπαγγέλματός των καὶ φροντίζουν, δὲ μὲν διὰ τοὺς ἀσθενεῖς, δὲ δὲ διὰ τὸ πληρώμα καὶ τοὺς ταξιειδεύοντας, οὕτω καὶ πᾶσα ἄλλη ἀρχή, ἐπομένως καὶ ἡ πολιτική τοιαύτη, σκοπὸν ἔχει τὸ συμφέρον τῶν παρ' αὐτῆς ἀρχομένων καὶ ὅχι ἀλλο, ἴδιον της συμφέρον. Ο Θρασύμαχος φέρει τώρα εἰς τὸ μέσον τὸ παράδειγμα τῆς παρὰ τῶν ποι-

μένων καὶ βουκόλων ἐκμεταλλεύσεως τῆς ἀγέλης. Οὗτοι ἔχουν σκοπὸν τὸ ἀγεθόν τῶν προβάτων καὶ τῶν βιῶν καὶ παχύνουν τὰ ζῶα ταῦτα, ὅχι βεβαιώς χάριν αὐτῶν τῶν ιδίων, ἀλλὰ χάριν τῶν δεσποτῶν καὶ τοῦ ἑαυτοῦ των. Αὐτὸς τοῦτο νομίζει ὁ Θρασύμαχος ὅτι γίνεται καὶ εἰς τὰς πόλεις ἐκ μέρους τῶν ἀρχόντων. Καὶ οὗτοι φροντίζουν διὰ τοὺς ἀρχομένους καὶ τὸν λαὸν ἔχοντες μηδὲν τὸ ἰδικόν των ὅφελος. 'Ο Σωκράτης δικαίως λέγει ὅτι ἀκριβῶς ἐπειδὴ ἐκάστη τέχνῃ, καὶ ἡ πολιτική συνεπῶς. σκοπὸν ἔχει τὸ συμφέρον τοῦ ἡττονος καὶ ἀρχομένου, ἔργον τὸ ὄποιον οὐδεὶς θὰ ἀνελάμβανε δωρεάν, ἀκριβῶς διὰ τὸν λόγον αὐτὸν δίδεται μισθὸς εἰς τὸν ἀσκοῦντα τὸ τοιοῦτον ἔργον. 'Η μισθοδοσία ὡς ἀμοιβὴ τοῦ «δημιουργοῦ» καὶ τεχνικοῦ· εἰναι ἀσχετος πρὸς τὸ ἔργον καὶ τὸν σκοπὸν τῆς τέχνης καθ' ἑαυτὴν. Οὐδεὶς θέλει νὰ ἀρχῇ καὶ νὰ φροντίζῃ διὰ τὴν διόρθωσιν τῶν ἀλλοτρίων κακῶν, ἀλλὰ μισθὸν αἴτείται, «ὅτι ὁ μέλλων καλῶς τῇ τέχνῃ πράξειν οὐδέποτε αὐτῷ τὸ βέλτιστον πράττει οὐδὲν» ἐπιτάπτει κατὰ τὴν τέχνην ἐπιτάπτων, ἀλλὰ τῷ ἀρχομένῳ. 'Ἄν δὴ ἔνεκα, μισθὸν δεῖν ὑπάρχειν τοῖς μέλλουσιν ἐθελήσειν ἀρχειν, ἢ ἀργύριον ἢ τιμὴν, ἢ ζημίαν, ἐάν μὴ ἀρχῇ. Εἰς ἔρωτησιν τοῦ Γλαύκωνος, τί ἔννοει ποιητὴν (ζημίαν) καὶ διὰ τί ἐπιβάλλεται αὐτῇ εἰς τοὺς μὴ θέλοντας νὰ ἀρχουν, ἀπαντᾷ ὁ Σωκράτης ὅτι μόνον διὰ τοῦ μέσου τούτου εἰναι δυνατὸν νὰ ἔχαναγκασθοῦν νὰ μετάσχουν τῆς ἀρχῆς ὅσοι δὲν ἔνδιαφέρονται διὰ χρήματα καὶ διὸ τιμάς, οἱ δόποιοι εἰναι καὶ οἱ ἀριστοι πολλάκις τῶν πολιτῶν. 'Ανεξαρτήτως δικαίως τούτου, ἢ μεγαλυτέρα πτοινὴ καὶ τιμωρία διὰ τοὺς μὴ θέλοντας νὰ λαμβάνωσι μέρος εἰς τὴν διακυβέρνησιν τῶν κοινῶν, εἰναι τὸ νὰ ἀρχωνται οὗτοι ἀπὸ τοὺς κακοὺς καὶ «πονηροτέρους». Τὸ τοιοῦτον δὲν ἀκριβῶς φοβούμενοι «οἱ ἐπιεικεῖς» λαμβάνουν μέρος εἰς τὴν ἀρχὴν, πρᾶγμα τὸ ὄποιον σημαίνει ὅτι «εἰ γένοιτο πόλις ἀνδρῶν ἀγαθῶν, περιμάχητον εἰναι τὸ μὴ ἀρχειν...» (341b –342e, 345c –347b).

Πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ δευτέρου ὡς ἀνωτέρω ἴσχυρισμοῦ του δικαίου Θρασύμαχος, ἀναφέρει ὅτι παντοῦ, τόσον εἰς τὸν ιδιωτικόν, δισον καὶ εἰς τὸν δημόσιον βίον, διδικος ἔχει πολὺ περισσότερα πλεονεκτήματα ἀπὸ τὸν δίκαιον. Σαφέστατα ἀποδεικνύει τοῦτο ἡ «τελεωτάτη ἀδικία», ἢ τυραννίς, ἢ δόποια τὸν μὲν «ἀδικήσαντα εύδαιμονέστατον ποιεῖ, τοὺς δὲ ἀδικηθέντας καὶ ἀδικῆσαι οὐκ ἀνέθελοντας, ἀβλιωτάτους» (343c –344c). 'Ο Σωκράτης καταπολεμεῖ τὴν τοιαύτην ἀντίληψιν ἀναγκάζων τὸ ἀντίπαλόν του, κατὰ συνέπειαν πρὸς τὰ παρ' αὐτοῦ λε-

γόμενα, νὰ ἀναγνωρίσῃ τοὺς ἄδικους ὡς φρονίμους καὶ ἀγαθούς καὶ τὴν ἄδικίαν ὡς ἀρετὴν καὶ σοφίαν. Μετὰ τοῦτο φέρει τὸ ἔξης ἐπιχείρημα: «Ο δίκαιος φροντίζει νὰ πλεονεκτῇ μόνον ὡς πρὸς τὸν μὴ ὅμοιόν του (τὸν ἄδικον), ὅχι καὶ ὡς πρὸς τὸν ὅμοιόν του, ἐνῷ ὁ ἄδικος τοῦ τε ὅμοίου καὶ τοῦ ἀνομοίου πλεονεκτεῖ.» Ή πείρα διδάσκει ὅτι παντοῦ καὶ πάντοτε ὁ φρόνιμος καὶ ἀγαθὸς ἐπιδιώκει γὰ πλεονεκτῇ μόνον ὡς πρὸς τὸν ἀνομοίον, ὅχι ὡς πρὸς τὸν ὅμοιον. «Ο καλὸς μουσικὸς φροντίζει νὰ χορδίζῃ τὸ μουσικὸν του ὅργανου ὅχι καλύτερον ἀπὸ τοὺς ὅμοιους του καλούς μουσικούς, ἀλλ’ ἀπὸ τοὺς μὴ τοιούτους, ἀπὸ τοὺς «ἀκαμούσους». Ο καλὸς ἰατρὸς ὡς πρὸς τὸ φαγητὸν καὶ ποτὸν δὲν ἐπιδιώκει νὰ πλεονεκτῇ ἀλλού ὅμοιον του, ἀλλὰ τοῦ μὴ ἰατρικοῦ (ὅστις τρέφεται κακῶς, ἐνῷ οἱ καλοὶ ἰατροὶ συμφωνοῦν ὡς πρὸς τὴν καλὴν καὶ κατάλληλον δίαιταν). Ἐπομένως κατὰ ταῦτα ὅχι ὁ ἄδικος, ἀλλ’ ὁ δίκαιος εἶναι σοφὸς (φρόνιμος) καὶ ἀγαθὸς, ὁ ἄδικος τούναντίον εἶναι ἀμαθῆς καὶ κακός, διότι: Ἀφοῦ ὁ ἐπιστήμων μόνον τοῦ ἀνομοίου θέλει νὰ πλεονεκτῇ, ὁ δὲ ἀνεπιστήμων καὶ τοῦ ὅμοίου καὶ τοῦ ἀνομοίου, καὶ ἀφοῦ ὁ ἐπιστήμων εἶναι σοφός, ὁ δὲ σοφός, ἀγαθὸς καὶ δίκαιος, ἐνῷ ὁ ἀνεπιστήμων εἶναι ἀμαθῆς, ὁ δὲ ἀμαθῆς κακός καὶ ἄδικος, κατ’ ἀνάγκην ὁ ἀγαθὸς καὶ δίκαιος ὡς ἐπιστήμων πλεονεκτῶν τοῦ ἀνομοίου εἶναι σοφὸς (φρόνιμος) καὶ ὁ κακός καὶ ἄδικος ὡς φροντίζων νὰ πλεονεκτῇ τοῦ τε ἀνομοίου καὶ τοῦ ὅμοίου εἶναι ἀμαθῆς. (348c–350c). "Αν λοιπόν τὴν ἄδικίαν εἶναι «κακία καὶ ἀμαθία» τότε δὲν ἥμπορει νὰ εἶναι ἰσχυρότερα τῆς δικαιοσύνης, τὴν ὅποια ἀπεδείχθη ὅτι εἶναι ἀρετὴ καὶ σοφία (350d–351 a). Ἀξίζει νὰ σημειωθῇ ἐνταῦθα ὅτι οἱ τοιοῦτοι συλλογισμοὶ βασίζονται εἰς καθαρῶς νοολογικάς βάσεις. Πρὸς τὴν ἴδιότητα τοῦ φρονίμου συνδέεται ἀμέσως τὴν ἴδιότητα τοῦ ἀγαθοῦ, πρὸς τὴν σοφίαν τὴν ἀρετὴν (348 d, 349 d κ. ἔξ.) καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἀποδείξεως ἀποτελεῖ ὁ παραλληλισμὸς τοῦ δικαίου πρὸς τὸν εἰδήμονα. Καὶ ἀπ’ αὐτῆς τῆς ἀπόψεως τὸ πρῶτον μέρος τῆς Πολιτείας παρουσιάζεται ὡς διάλογος τῆς σωκρατικῆς καθαρῶς περιόδου τοῦ Πλάτωνος.

Τὸ ἀνωτέρω ἐπιχείρημα τοῦ Σωκράτους ὑποστηρίζεται περαιτέρω καὶ διὰ τοῦ ἐπομένου (351 κ.ἔξ.): Πόλις, τὴν στρατόπεδον, τὴν λησταί, τὴν κλέπται κλπ. ὅσα κοινῇ ἐπὶ τι ἔρχεται ἄδικως, διὰ τῆς ἄδικίας δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ πράξουν τίποτε. Ή ἄδικία προκαλεῖ στάσεις καὶ μέσα καὶ μάχας πρὸς ἀλλήλους, ἐνῷ τὴν δικαιοσύνη ἔξασφαλίζει τὴν δμόνοιαν καὶ τὴν ἀγάπην. Ἐπειδὴ δὲ παντοῦ καὶ πάντοτε τοιοῦτον εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα

τῆς ἀδικίας, ἔπειται ὅτι ὅταν καὶ εἰς τὸν ἕνα ἀνθρωπὸν αὐτῇ ἐγκατοικῇ «ἀδύνατον αὐτὸν τράπτειν ποιεῖ, στασιάζοντα καὶ οὐχ ὅμονοοῦντα σύτὸν ἐκυρῶ ἔπειται ἔχθρὸν καὶ ἐαυτῷ καὶ τοῖς δικαίοις, «ἀνθρώποις καὶ τοῖς θεοῖς. Ἀλλὰ καὶ σοφώτεροι πρὸς τούτοις καὶ ἴσχυρότεροι καὶ δυνατότεροι εἰναι οἱ δίκαιοι. Πᾶν ὃν καὶ πᾶς ἀνθρώπος ἐκτελεῖ τὸν προορισμὸν του δυνάμει ίδιαιτέρας αὐτοῦ ἰκανότητος, ἀρετῆς. Καὶ ἡ ψυχὴ χάριν τοῦ ἑργού αὐτῆς, τοῦ «ἔπιμελεῖσθαι καὶ ἀρχεῖν καὶ βουλεύεσθαι» καὶ ἐν γένει ζῆν, πρέπει νὰ ἔχῃ τοιαύτην ἰκανότητα, ἀρετὴν. Τοιαύτη δύναμις ἀρετὴ τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ δικαιοσύνη καὶ κακία αὐτῆς ἡ ἀδικία. Ἐπομένως ἡ δικαία ψυχὴ καὶ ὁ δίκαιος ἀνήρ δὲν εἶναι δυνατὸν, παρὰ νὰ ζήσουν καλῶς, ἐνῶ ἡ ἀδικος ψυχὴ καὶ ὁ φαίκος ἀνθρώπος κακῶς. Ἀλλὰ ὁ «εὐ ζῶν εἶναι μακάριος καὶ εὐδαιμόνων, ἐνῶ ὁ κακῶς ζῶν εἶναι δυστυχὴς καὶ ἀθλιος. Διὰ τούτων τώρα καταφρίπτεται καὶ ὁ ἄλλος ἴσχυρισμὸς ὅτι ἡ ἀδικία εἶναι ωφελιμωτέρα τῆς δικαιοσύνης (354 a) «Οὐδέποτ' ἄρα, ω μακάριε Θρασύμαχε, λυσιτελέστερον ἀδικία δικαιοσύνης», λέγει ὁ Σωκράτης.

Ο διάλογος τελειώνει εἰς τὸ σημεῖον αὐτό. Ἐπαναλαμβάνεται δύμως καὶ ἐνταῦθα ὁ, τι καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ Πρωταγόρα παρόμοιον ἔλαβε χώραν. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς συζητήσεως θεωρεῖται δχι ἰκανοποιητικὸν (354 b), διότι τὸ πρόβλημα τοῦ τί κατ' οὐσίαν εἶναι ἡ δικαιοσύνη δὲν ἐλύθη, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δὲν ἐδόθη ἡ βάσις διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς σχέσεως αὐτῆς (τῆς δικαιοσύνης) πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν. «Οπότε τὸ δίκαιον μὴ οἶδα ὁ ἐστι, σχολῆ εἰσομαι εἴτε ἀρετὴ «τις οὖσα τυγχάνει εἴτε καὶ οὐ, καὶ πέπερον ὁ ἔχων αὐτὸ οὐκ εὐδαιμών ἔστιν ἡ εὐδαιμών». Ἐκ τούτων προκύπτει ὅτι ἀργότερον θὰ ἐπανήρχετο εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο. Καὶ πράγματι ἐπινέρχεται Πλάτων, ἀλλὰ πολὺ βραδύτερον, εἰς τὰ ἄλλα βιβλία τῆς Πολιτείας, δὲν ἔβασαντι ζεν αὐτὸν πλέον ἡ ἀπορία.

η') Εὐθύφρων.

Η ἔρευνα τῆς ὁσιότητος (εὔσεβείας) ως ἀρετῆς, εἰς τὸν διάλογον τοῦτον παρουσιάζει δχι μικράν πρόοδον εἰς τὴν φιλοσοφικὴν ἔξελιξιν τοῦ Πλάτωνος. Προηγουμένως εἰς τοὺς διαλόγους: Λάχητα, Χαρομίδην καὶ εἰς τὸ πρῶτον βιβλίον τῆς Πολιτείας οἱ ὄρισμοι παρουσιάζονται βάθος τὸ κοινὸν λόγιος, δτι μερικαὶ περιπτώσεις καὶ μορφαὶ ἐκδηλώσεως τῶν ὑπὸ ἔρευναν ἔννοιῶν τῶν ἀρετῶν, ἐλαμβάνοντο ὑπ' ὅψιν ὡς ἀπο-

τέλοιςσαι αύτήν ταύτην τὴν ἔννοιαν. Διὰ τούτων ἡτο ἔκδηλος ἡ ἀδυναμία τοῦ ὄριζοντος νὰ δυνελθῃ διπὸ τὰ μονομερῆ γνωρίσματα εἰς αὐτήν τὴν ἔννοιαν καθ' ἐστήν, νὰ εἰσχωρήσῃ μὲ δὲλλους λόγους εἰς τὸ βάθος τῆς ἔννοιας καὶ εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῶν οὐσιωδῶν γνωρισμάτων.⁵ Άλλ' ἥδη εἰς τὸν Λάχητα ἀκόμη (191 d – 192 b) ἀνεκάλυψε τὸ λάθος αὐτὸ ὁ Πλάτων, καὶ διὰ τοῦ παραδείγματος «τῇς ταχύτητι τοῦ θεοῦ» κατ' ἀναλογίαν τῆς ὁποίας νομίζει ὅτι θὰ ἔπειτε νὰ ὄρισθῃ καὶ ἡ ἀνδρεία, προετοιμάζει τὸν τρόπον τῆς βελτιώσεως τῆς Μεθόδου τοῦ ὄριζεν. Εἰς τὸν Εὔθυφρονα λοιπὸν κατὰ πρῶτον ἔπειρχεται ἡ τοιαύτη βελτίωσις καὶ τελειοποίησις δι' ἐφαρμογῆς τῶν ὅρων «εἰ δοξά» καὶ «εἰ δέ α», οἱ ὁποίοις ἀκολούθως διαδραματίζουν σπουδαιότατὸν πρόσωπον εἰς τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Πλάτωνος.

Η συνομιλία μεταξὺ τοῦ Σωκράτους καὶ τοῦ μάντεως Εύθυφρους ἀρχίζει παρὰ τὴν βασιλέως στοάν, μὲ ἀντικείμενον τὴν παρὰ τοῦ Μελήτου γενομένην καταγγελίαν τοῦ Σωκράτους ἀφ' ἑνὸς, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν παρὰ τοῦ Εύθυφρονος μελετωμένην καταγγελίαν τοῦ ίδιου πατρός του, διότι οὗτος εἰς τὰ ἐν Νάξῳ κτήματά του συνετέλεσεν εἰς τὸν θάνατον ἐνὸς μισθωτοῦ. Οὕτος ἐφόνευσε προηγουμένως ἵνα δοῦλον τοῦ πατρὸς τοῦ Εύθυφρονος καὶ αὐτὸς ἔδεσεν αὐτὸν καὶ ἀφῆκεν ἐκεῖ εἰς ἓνα λάκκον μέχρις ὅτου λάβῃ διαταγὴν ἐξ Ἀθηνῶν διὰ τὰ περαιτέρω. Ἀπὸ τὴν πείναν ὄμως καὶ τὸ ψῦχος ἀπέθανεν ὁ δέσμιος, καὶ τώρα ὁ Εύθυφρων ἥθελε νὰ καταγγείλῃ τὸν πατέρα του διὰ τοῦτο. Ο Σωκράτης, ὁ ὁποῖος παριστάνεται ὡς πρὸς ὅλιγους καταγγελθεὶς ὡς ἄθεος, παρακαλεῖ τὸν Εύθυφρονα, θεωροῦντα ὅσιον καὶ δίκαιον καὶ αὐτὸν τὸν πατέρα του νὰ φέρῃ ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου, νὰ τὸν διδάξῃ τί είναι τὸ ὁ σιον «τὸ αὐτῷ ὄμοιον» καὶ τὸ δικαίωμα τούτου «τὸ ἀνόσιον». Ἐπειδὴ ὁ Εύθυφρων θέλει νὰ παραστήσῃ τὴν ίδικήν του περίπτωσιν, ὡς ὅσιον, διότι καὶ αὐτοὶ οἱ θεοὶ (Ζεὺς–Κρόνος) τοιοῦτόντι ἔχουν κάμει, ο Σωκράτης δὲν μένει ἰκανοποιημένος μὲ τὸ «ἐν τι ἦ δύο τῶν πολλῶν δισιών», ἀλλὰ ζητεῖ «ἐκεῖνο αὐτὸ τὸ εἴδος φησιν τὰ δισιά δισιά ἐστιν». Τοῦτο, διότι προηγουμένως ἐγένετο δεκτὸν ὅτι «μιᾷ ίδει α τά τε ἀνόσια ἀνόσια είναι καὶ τὰ δισιά δισιά». (5–6e). «Ταύτην τοίνυν με αὐτὴν διδάξον τὴν ίδεαν τὶς ποτέ ἐστιν, ἵνα εἰς ἐκείνην ἀποβλέπων καὶ χρώμενος αὐτῇ παραδείγματι, διέτασσε τοιοῦτον ἢ ὃν ἢ σὺ ἢ ἄλλος τὶς πράττῃ φῶ δισιον είναι, διὸ δὲν μή τοιοῦτον, μή φῶ. (6e), λέγει ὁ Σωκράτης. Βεβαίως οἱ ὄροι: «εἰ δέ α» καὶ «εἰ δοξά» δὲν

ἔχουσιν ἐνταῦθα σημασίαν αὐστηρῶς λογικήν καὶ μεταφυσικήν, δὲν σημαίνουν ω̄τε ἔνοιαν καθ' ἑαυτήν, οὔτε ίδεαν ὅπως ἐννοεῖ αὐτήν δ.Πλάτων ἀργότερον. Τοιοῦτόν τι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ θέσῃ ὁ Πλάτων εἰς τὸ στόμα τοῦ Εύθυφρονος, ἀνθρώπου ξένου πρὸς τὰν εἶδος φιλοσοφικῆς μορφώσεως καὶ σκέψεως. Δι' αὐτὸ «ἰδέα» καὶ «εἶδος» σημαίνουν ἐνταῦθα μᾶλλον στοιχειώδες τι καὶ εἰς πάντας γνωστόν, λ.χ. «φαινόμενον», «μορφήν», «εἰκόνα» κλπ. Ὁ Σωκράτης ισχυρίζεται ὅτι τὸ ὄσιον καὶ τὸ ἀνόσιον παντοῦ καὶ πάντοτε παρουσιάζουν τὸ ίδιον χαρακτηριστικόν, τὴν αὐτήν μορφήν πάντοτε, δυνάμει τῆς ὅποιας ἀναγνωρίζονται, ὅπως καὶ τὰ μέλη μιᾶς οἰκογενείας διὰ τῆς ἐμοιότητός των πρὸς ἄλληλα καὶ διὰ τῶν αὐτῶν φυσιογνωμικῶν χαρακτηριστικῶν. Ὁ Πλάτων διὰ τῆς πλαστικότητός του καὶ τῆς ἔξαιρέτου καλλιτεχνικῆς ίδιοφυΐας, λαμβάνει τὸ κοινὸν αὐτὸ χαρακτηριστικόν, τὸ ίδιόμορφον, τὸν τύπον, εἰς τὸν ὅποιον ἐνώνονται αἱ διάφοροι ἐκδηλώσεις τοῦ ὄσιου καὶ τῆς εύσεβείας καὶ καθιστᾶ αὐτὸν αὐθυπόστατον, εἰς τρόπον ὡστε δι' αὐτοῦ νὰ ἀναγνωρίζωνται, μετρῶνται καὶ καθορίζωνται σὶ διάφοροι μερικαὶ ἐκδηλώσεις τῆς ὄσιότητος καὶ τῆς εύσεβείας. Καὶ ἔδω ἔχομεν τὴν ἀρχὴν τῆς ἀναπτύξεως τῆς θεωρίας περὶ οὐσίας καὶ ἀρχῆς ταύτης. Ἐννοεῖται ὅτι ἐνταῦθα μόνον παράστασίς τις τῆς τοιαύτης σχέσεως ἐκδηλώνεται, χαρακτηρισμὸς δηλαδὴ καὶ καθορισμὸς τῆς βάσεως τοῦ ὄρισμοῦ καὶ μία εἰκὼν τῆς μετέπειτα ίδεοθεωρίας. Κατὰ τάλλα καὶ εἰς τὸν διάλογον τοῦτον ἔχομεν πρὸ ἡμῶν τὰ καὶ εἰς τοὺς προηγηθέντας διαλόγους παρουσιασθέντα χαρακτηριστικὰ τῆς Πλατωνικῆς φιλοσοφίας, κατὰ τὴν Σωκρατικὴν λεγομένην περίοδον, ἀλλὰ μὲ παραλλαγάς. Μετὰ τὸν ἀνωτέρω, ἀκολουθοῦν καὶ ἄλλοι παρόμοιοι ὄρισμοὶ τοῦ ὄσιου καὶ ἀνοσίου, ὅπως λ.χ. ὄσιον είναι τὸ τοῖς θεοῖς προσφιλές καὶ ἀνόσιον τὸ ἀντίθετον κλπ. ὅλοι ὅμως αὐτοὶ μετὰ διαλεκτικὴν ἔρευναν ἀπορρίπτονται. Δὲν είναι δυνατὸν τὸ προσφιλές τοῖς θεοῖς νὰ εἴναι ὄσιον, διότι καὶ οἱ θεοὶ, ὅπως καὶ οἱ ἀνθρώποι ἔχουν διαφόρους ἀντιλήψεις καὶ ἀντιθέτους πρὸς ἄλλήλους βλέψεις, ὡστε δ.τι δ εἰς θὰ ἔθεωρει ὄσιον, ὁ ἄλλος θὰ ἔθεωρει ἀνόσιον, καὶ δ.τι εἰς τὸν ἐνα θὰ ἦτο προσφιλές, δὲν θὰ ἦτο τοιοῦτον εἰς τὸν ἄλλον κλπ. Ἀπὸ ὅλους αὐτοὺς τοὺς ὄρισμοὺς ὁ τέταρτος πρὸ πάντων (12e) ἔχει μεγαλυτέραν σημασίαν καὶ σπουδαιότητα. Κατ' αὐτόν, τὸ ὄσιον είναι μέρος τοῦ δικαίου, ἐφ' ὄσον πρόκειται περὶ «θεραπείας τῶν θεῶν», ἐνῶ τὸ λοιπὸν μέρος τοῦ δικαίου ἀφορᾷ εἰς τὴν θεραπείαν τῶν ἀνθρώπων. Ἡ ἔννοια τοῦ δικαίου ἐν-

ταῦθα χωρίζεται εἰς «περὶ τὴν τῶν Θεῶν θεραπείαν» καὶ εἰς «τὴν περὶ τῶν ἀνθρώπων» τοιαύτην.²⁸ Η λέξις θεραπεία ὡς πρὸς μὲν τοὺς θεούς σημαίνει λατρείαν, ὡς πρὸς τὰλλα δὲ ἔχυπηρέτησιν. 'Εντεῦθεν δι' ἀπαγωγῆς βασιζομένης εἰς τὸ ὅτι πᾶσα θεραπεία σκοπὸν ἔχει τὴν ὠφέλειαν καὶ τὴν βελτίωσιν τοῦ δι'²⁹ ὁ γίνεται, ἀναττύφωνται αἱ περαιτέρω σκέψεις. Τοὺς θεοὺς ὅμως δὲν εἶναι δινατόν να ὠφελῇ τις καὶ νὰ βελτιώνῃ διὰ τῆς θεραπείας.³⁰ Επομένως η διὰ τοὺς θεοὺς θεραπεία περιορίζεται εἰς ἔχυπηρέτησιν πάρομοιαν πρὸς ἑκείνην, τὴν ὅποιαν κάμνει ὁ διούλος πρὸς τὸν Κύριον. 'Η δοσιότης λοιπὸν εἶναι «ὑ π τη ετική τοιούτης» (13d). 'Αλλ' ἡ ὑπηρετική εἶναι ἐκτέλεσις ἔργου τίνος διὰ τοῦ ὅποιου δ ὑπηρετῶν ἔχυπηρετεῖ τὸν δεσπότην καὶ Κύριον. «'Η δὲ θεοῖς ὑπηρετική εἰς τίνος ἔργου ἀπεργασίαν ὑπηρετική ἀν εἴη;... Τί ποτὲ ἔστιν ἑκεῖνο τὸ πάγκαλον ἔργον δοι οἱ θεοὶ ἀπεργάζονται ήμιν ὑπηρέταις χρώμενοι;» «Πολλὰ καὶ καλά», ἀπαντᾷ δ Ἔνθυφρων, δ Σωκράτης ὅμως ζητεῖ «τὸ κεφαλαίον ὃν ἡρώων..... ἀλλ' ἐπειδὴ ἐπ' αὐτῷ ἥσθια ἀπετράπου..... (14c). Εἶναι φανερόν, ὅτι ἡ βροσχεία ἀπάντησις, τὴν ὅποιαν ἔπειριμενεν δ Σωκράτης, ἢτο νὰ ὄρισῃ δ Ἔνθυφρων τὸ ἀγαθόν, ὡς κύριον μέρος τοῦ τοιούτου ἔργου. 'Ἐὰν ἀπεκρίνετο κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δ Ἔνθυφρων, θὰ κατέληγον εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ δοσιότης προϋποθέτει τὴν γνῶσιν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, καὶ ἐπομένως διὰ τοῦτο εἶναι καὶ αὐτὴ ἀπλῇ ἐκδήλωσις τῆς γενικῆς καὶ ἐνιαίας ἀρετῆς. 'Αντὶ τούτων ὅμως δ Πλάτων προσθέτει ἐνταῦθα νέον ἔλεγχον, προκληθέντα ἐκ τῆς θέσεως τῶν κατὰ τὴν κοινὴν λατρείαν τύπων, δηλαδὴ θυσίων, προσευχῶν κλπ. ὡς ἔργων τῆς περὶ τοὺς Θεούς θεραπείας. 'Αφορμὴν λαμβάνων δ Σωκράτης ἐκ σκέψεως τοῦ Εύθυφρονος ἐκφρασθείσης προηγουμένως (14b), ὅπου ὅσια θεωροῦνται αἱ προσευχαὶ καὶ αἱ θυσίαι, ἀναγκάζει τοῦτον νὰ δηλογήσῃ ὅτι δοσιότης εἶναι ἡ ἐπιστήμη τοῦ «Θύειν» καὶ τοῦ «εῦχεσθαι», «ἐπιστήμη μη αἰτήσεως καὶ δόσεως Θεοῖς», μὲ δλλας λέξεις. (14c). Καὶ σαρκαστικῶς τώρα φέρει τὸν Εύθυφρονα εἰς θέσιν νὰ δηλογήσῃ ὅτι ἡ δοσιότης εἶναι «Ἐμπορικὴ τέχνη Θεοῖς καὶ ἀνθρώποις παραλλήλων». (14c) Καὶ δόρισμὸς αὐτὸς ἀπορρίπτεται δι' ἀναφορᾶς εἰς δλλον δ, τι δηλαδὴ δὲν πρόκειται περὶ

«ώφελίμου» άλλα φίλους τοῖς θεοῖς, (15 b). Άλλὰ τοιουτότρόπως ἐπανέρχονται εἰς φρίσμὸν διθέντα πρότερον (6e), όπότε τὸ δσιον είχεν δισιθῆ ως τὸ προσφιλὲς τοῖς θεοῖς. «Οἱ λόγοι φαίνονται κυκλῶ περιϊόντες», λέγει δ Σωκράτης. «Ἐξ ἀρχῆς ἄρα ἡμῖν στᾶλι ἀκεπτάον τί ἔστι τὸ δσιον». Ο Εύθυφρων διμως δεν είναι διατεθειμένος νὰ συνεχίσῃ τὴν συζήτησιν καὶ τὴ συνομιλία διεκόπηται μὲ τὴν ὑπόσχεσιν νὰ ἐπαναληφθῇ κάποτε. Τοιουτότρόπως τέλειωνε καὶ διάλογος αὐτὸς χωρὶς θετικὸν ἀποτέλεσμα κατὰ τὸ φαίνομενον¹⁾.

5) Λέξ.

“Οπως εἰς προηγουμένους Διαλόγους (Λάχητα, Χαρμίδην κλπ.), οὕτω καὶ εἰς τὸν διάλογον Λύσιν δ Σωκράτης παριστάνεται συναναστρεφόμενος καὶ διδάσκων τοὺς νέους διὰ τῆς ἀπαραμίλλου ἔκείνης μεθόδου, τὴν δποίαν ἀντιπροσωπεύει ἡ διαλεκτικὴ εἰς τὸν Πλατωνικὸν διάλογον. Ἐνταῦθα ἐπὶ πλέον διὰ τῆς φιλίας καὶ ἀγάπης, ἀρχίζει ἡ ἔρευνα τοῦ ζητήματος τοῦ Ἐρωτος, τὸ δποίον κατόπιν εἰς τὸ Συμπόσιον εὐρίσκει τὴν λύσιν του. Πρόκειται περὶ τάσεων, αἱ δποίαι ἀποτελοῦν τὸ θεμέλιον τοῦ ἐνδιαφέροντος, τοῦ ἀπαραιτήτου αὐτοῦ ὅρου πάσης μαθήσεως καὶ πνευματικῆς ἀναπτύξεως.

Ἐνῷ ὁ Σωκράτης ἐπήγανεν ἀπὸ τὴν Ἀκαδήμειον πρὸς τὸ Λύκειον ἔξω τὸν τείχους, παρὰ τὴν Πάνοπον κρήνην, συναντᾷ δύο νέους, τὴν ἴπποθάλην καὶ τὸν Κτήσιππον, οἱ δποίοι παρακαλοῦν αὐτὸν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ἑκεῖ νέαν παλαίστραν, δπου ἥσαν καὶ ἄλλοι «πάνυ πολλοὶ καὶ καλοί» διὰ νὰ συνομιλήσουν. Μεταξὺ τῶν καλῶν αὐτῶν διεκρίνετο δ Λύσις, διὰ τοῦ Δημοκράτους Αἰχωνέως, τὸν δποίον ἦγάπα δ Ἱπ-

1. Σημ. Ἀσίζει νὰ σημειωθῇ ἐνταῦθα ὅτι ἡ δσιότης, ἐνῷ εἰς τοὺς διελόγους Πρωταγόραν καὶ Γοργίαν τίθεται παραλλήλως πρὸς τὴν δικαιοσύνην, ἐνταῦθα, εἰς τὸν Εύθυφρονα (11e), σχετίζεται ως ὑπάλληλος πρὸς ταύτην ἔννοια, καὶ εἰς τὴν «Πολιτείαν» οὗτε συγκαταριθμεῖται κανὸν εἰς τὰς κυρίας ἀρετάς. Ἐκ τούτου συνεπέρανόν τινες δτὶ δ Εύθυφρων ἔγραφη κατὰ τὸ μεταξὺ τοῦ Πρωταγόρου καὶ Γοργίου ἀφ' ἐνός, καὶ τῆς Πολιτείας ἀφ' ἐτέρου χρονικὸν διάστημα. (Πρβλ. Th. Gomperz: Griechische Denker II). Φαίνεται διμως δτὶ δεν ἔχουν δικαιον οἱ τοιαῦτα φρονοῦντες, διότι ἀμφότεροι εἰ συσχετίσεις τῆς δσιότητος πρὸς τὴν δικαιοσύνην, τόσον ἡ κατὰ παραλληλίαν, ἔσσων καὶ ἡ καθ' ὑπαλληλίαν, βασίζονται εἰς κοινὰς ἀνελήψεις περὶ δσιότητος καὶ δικαιοσύνης, ἐξ ὧν ὀφελάται δ Πλάτων εἰς τὴν ἔρευναν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην. I. Schmidt: Ethik d. alten Griechen καὶ R. Hirzel: Themis, Dike u. Verw.)

ποθάλης. 'Ο Σωκράτης θέλων νὰ ἐπιδείξῃ εἰς τὸν Ἰπποθάλην πῶς ὁ φίλος πρέπει νὰ διδάσκῃ τὸν φίλον διὰ νὰ κερδίζῃ τὴν ἀγάπην του, εἰσέρχεται, καὶ μετ' ὀλίγον ἀρχίζει ἡ συνομιλία πρὸς τοὺς δύο φίλους Μιένεξενον καὶ Λῦσιν. 'Αφοῦ προηγουμένως κατέστησε φανερὸν εἰς τὸν Λῦσιν ὅτι «ἔαν γίνη σοφός, πάντες φίλοι καὶ πάντες οἰκεῖοι αὐτοῦ ἔσονται, διότι θὰ εἶναι «χρήσιμος καὶ ἀγαθός», (208–211), στρέφει τὴν συζήτησιν εἰς τὸ κύριον θέμα τοῦ Διαλόγου, τὸ δποῖον εἶναι: «Ἐπειδὴ οὐ τίς τινα φίλη, πότερος ποτέρου φίλος γίγνεται;» (112 a). Καὶ δὲν πρόκειται μέν περὶ δρισμοῦ τινος τῆς φιλίας αὐστηρῶς ἐπιστημονικοῦ, καταγίνονται δύως μόλις ταῦτα οἱ συνομιλοῦντες εἰς τὸ νὰ εὔρουν καὶ προσδιορίσουν τὴν σημασίαν καὶ οὐσίαν τῆς φιλίας. 'Αφοῦ παιζουν κάπιοις μὲ τὰς σημασίας τῆς λέξεως «φίλος» καὶ μὲ τὰς σχέσεις ταύτης πρὸς τὸ «φίλε» ἐπιδίδονται κατόπιν (214 a) εἰς σοβαράν έρευναν καὶ συζήτησιν, ἥτις κατ' ἄρχος φέρει εἰς τὸν σχηματισμὸν τῶν ἐπομένων συμπερασμάτων: «Οὔτε τὸ ὅμοιον πρὸς τὸ ὅμοιον εἶναι φίλον» (214 b) οὔτε τὸ ἀνόμοιον καὶ ἐναντίον πρὸς τὸ ἀνόμοιον καὶ ἐναντίον (216a). Τὸ ὅμοιον δὲν εἶναι φίλον πρὸς τὸ ὅμοιον, διότι ὁ κακός δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι φίλος τινος, οὔτε τοῦ ὅμοίου του, τοῦ κακοῦ. 'Άλλ' οὔτε καὶ ὁ ἀγαθός εἶναι φίλος τοῦ ἀγαθοῦ. Διότι τὸ ὅμοιον οὐδεμίαν ὠφέλειαν φέρει εἰς τὸ ὅμοιον, οὔτε συμπλήρωσιν. Τὸ ἀγαθὸν εἶναι αὐταρκες. 'Εάν δύως τὸ ἀνόμοιον καὶ ἐναντίον θὰ εἶναι δυνατὴ ἡ φιλία μεταξὺ φίλου καὶ ἔχθροῦ, μεταξὺ δικαίου καὶ ἀδίκου, μεταξὺ σώφρονος καὶ ἐναντίου, μεταξὺ ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ. 'Εκ τούτων ἐπεται διὰ τὸ οὐδέτερον (τὸ οὔτε ἀγαθὸν οὔτε κακὸν) εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι φίλον τοῦ ἀγαθοῦ (216 c), διότι εἰς τὸ οὐδέτερον ὑπάρχει Ἑλλειψις καὶ σκοπὸς ἡ τάσις πρὸς ἀπόκτησιν τοῦ ἀγαθοῦ. «Τὸ οὔτε κακόν οὔτε ἀγαθὸν ἀρα διὰ τὸ κακόν καὶ τὸ ἔχθρον, τοῦ ἀγαθοῦ φίλον ἐστὶν ἔνεκα τοῦ ἀγαθοῦ καὶ φίλου» (219 ab). Π.χ. τὸ σῶμα, λόγω ὑπαρχούστης ἀσθενείας ἀγαπᾷ τὴν ιατρικὴν χάριν ἀποκτήσεως τῆς ὑγείας (217 a κ. ἔξ.). Τοῦτο δὲ συμβαίνει, ἐννοεῖται, ὅταν τὸ κακόν δὲν ἔχῃ εἰσχωρήσῃ τόσον, ὥστε νὰ καταστήσῃ τὸ καθ' ἑαυτὸ οὐδέτερον (σῶμα) κακόν, διπότε ὡς τοιοῦτον δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι φίλον πρὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ νὰ ἐπιθυμῇ τοῦτο (217 b κ. ἔξ.). 'Ενταῦθα ἐφαρμόζεται τώρα ὠφελιμισμός τις, ὁ ἀποίος παρουσιάζει σαφῶς τὴν σχέσιν τοῦ Λύσιδος (218a καὶ ἔξ.) πρὸς τὸ Συμπόσιον (203 e κ. ἔξ.): 'Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω, δοί σο-

φοι δὲν φιλοσοφοῦν (διότι οὔτε ἀνάγκην ἔχουν, οὔτε θέλουν), εἴτε θεοί εἰναι εἴτε ἄνθρωποι, (τὸ δόμοιον δὲν εἶναι φίλον πρὸς τὸ δόμοιον). Πολὺ δλιγώτερον εἶναι δυνατὸν νὰ φιλοσοφοῦν τώρα, ἐκεῖνοι εἰς τοὺς ὅποιους ἡ ἀγνοιαὶ καὶ ἀμάθειο εἶναι τόση, ώστε νὰ εἶναι κακοί. Οὐδεὶς κακὸς καὶ ἀμαθής ἀγαπᾷ τὴν σοφίαν (φιλοσοφεῖ), διότι τὸ ἀντίθετον δὲν εἶναι φίλον τοῦ ἀντίθετου καὶ ἐναντίου. Ὅστε διὰ νὰ φιλοσοφοῦν δὲν ἀπομένουν πάρα ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι ἔχουν μὲν τὸ κακὸν αὐτό, τὴν ἀγνοιαν, δὲν εἶναι ὅμως τόσον ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν αὐτῆς, ώστε νὰ εἶναι «ἀγνώμονες καὶ ἀμαθεῖς», ἀλλὰ ἔχουν συνείδησιν τῆς ἀγνοιας τῶν, γνωρίζουν τί δὲν γνωρίζουν, καὶ ἐπομένως ἀγαποῦν διὰ τοῦτο καὶ ποθοῦν τὴν σοφίαν καὶ γνῶσιν. Περαιτέρω ὁ εἰς τὸν εἰρημένον δρισμόν (219 b) σχέσεως τῆς φιλίας τεθεὶς σκοπός, καθὼς καὶ ὁ λόγος αὐτῆς, ἀντικαθίσταται. «Ο, τι ὡς σκοπὸς φιλίας τινὸς τίθεται (λ.χ. ἡ ὑγεία ὡς σκοπὸς τῆς φιλίας νοσοῦντος σώματος πρὸς τὴν ιατρικήν), δύναται νὰ ἀποτελέσῃ μέσον πάλιν, διὰ τὴν ἐπιτυχίαν ἀνωτέρου τίνος σκοποῦ. (Ἡ φιλία σώματος πρὸς τὴν ιατρικήν ἔχει σκοπὸν τὴν ὑγείαν, αὗτη δημος ἔχει σκοπὸν τὴν εὔεξιαν, αὕτη τὴν εύτυχίαν, καὶ οὕτω καθεξῆς). Τοιουτοτρόπως σχηματίζεται μία κλίμαξ, τῆς ὅποιας τὴν ἀνωτάτην βαθμίδα ἀποτελεῖ τὸ ἀνώτατον καὶ ἀπόλυτον ἀπόλυτον ἀγαθόν, ὡς ἀκρότατος σκοπός, μὴ πρωρισμένος διὰ τὴν πραγματοποίησιν ἀλλου σκοποῦ. Ἐκεῖνο λοιπὸν εἶναι ὁ μόνος τελευταῖος σκοπός, «ὅς ἐστιν πρῶτον φίλον, οὐ ἔνεκα καὶ τὰ ἄλλα φίλα... ώσπερ εἰδωλα ἀττα δυτα αὐτοῦ.» Ἐπομένως τὰ λεγόμενα «φίλαι ἔνεκα φίλου τίνος ἔτέρου, ρήματι» μόνον λέγονται, «φίλον δὲ τῷ δυντὶ κινδυνεύει ἐκεῖνο αὐτὸν εἶναι, εἰς ὃ πᾶσαι αἱ λεγόμεναι φιλίαι τελευτῶσιν.» Ὁπως ὁ σκοπός, οὕτω καὶ ὁ λόγος τῆς φιλίας «διὰ τὸ κακὸν καὶ τὸ ἔχθρόν», δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μείνῃ διδιος. Ἐάν ήθελεν ἐκλείψῃ τὸ κακόν, δὲν θὰ ἥτο περιττὸν τὸ ἀγαθὸν ἡ ἀνευ σημασίας, διότι θὰ παρέμενον αἱ οὐδέτεραι ἐπιθυμίαι, ὅπως ἡ πείνα καὶ ἡ δίψα, αἱ ὅποιαι οὔτε πρὸς βλάβην καὶ ζημίαν, οὔτε πρὸς ὀφέλειαν ἀπαραιτήτως συνδέονται (220 c κ.ἔξ.). Ὅστε λοιπὸν «ἡ ἐπιθυμία τῆς φιλίας αἵτια, καὶ τὸ ἐπιθυμοῦν φίλον ἐστὶν τούτῳ οὐ ἐπιθυμεῖ καὶ τότε ὅταν ἐπιθυμῇ». (221 d) Ἀλλ' ἐπιθυμεῖ τις ἐκεῖνο τὸ ὅποιον λείπει ἔξ αὐτοῦ καὶ ἀφηρέθη, τὸ ἀπαραιτητὸν διὰ τὴν ζωήν. Τοιοῦτον εἶναι τὸ οἰκεῖον (221 e). Ἐπομένως δὲρως καὶ φίλια καὶ ἡ ἐπιθυμία εἶναι διὰ τὸ οἰκεῖον. Ἡ ἔννοια τοῦ οἰκείου τώρα ἀποτελεῖ τὸ κέντρον τῆς συζητήσεως εἰςτὸ τέλος

τοῦ Διαλόγου. Τὸ οἰκεῖον εἶναι πρὸς τὸ ὅμοιον ταῦτόν, ἢ διάφορον. Κατὰ τὴν πρώτην περίπτωσιν ἡ φιλία θὰ ἥτο ἄχρηστος, διότι «τὸ ὅμοιον τῷ ὅμοιῷ κατὰ τὴν ὅμοιότητα ἄχρηστον.» Ἐλλὰ δὲν θὰ ἥτο ὀρθὸν νὰ θεωρηθῇ ἡ φιλία ἄχρηστος. «Ἄν ληφθῇ ἡ δευτέρα περίπτωσις ὑπ’ ὅψιν, ὅτι δηλαδὴ τὸ οἰκεῖον εἶναι διάφορον τοῦ ὁμοίου, τότε ἡ τὸ ἀγαθὸν εἶναι οἰκεῖον πρὸς ὅλους καὶ τὸ κακὸν ξένον, ἡ πρὸς τὸ κακόν εἶναι οἰκεῖον τὸ κακόν, πρὸς τὸ ἀγαθὸν τὸ ἀγαθόν, καὶ πρὸς τὸ οὐδέτερον τὸ οὐδέτερον οἰκεῖον. Τὸ κακόν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι οἰκεῖον πρὸς τὸ κακόν καὶ νὰ ἀποτελέσῃ λόγον φιλίας, διότι ὁ κακὸς πρὸς οὐδένα εἴναι φίλος. Ἐλλὰ καὶ τὸ ἀγαθὸν δὲν εἶναι οἰκεῖον πρὸς τὸ ἀγαθόν, διότι μεταξὺ ὅμοιών δὲν ὑπάρχει λόγος φιλίας. Καὶ τὸ οὐδέτερον τότε, ἔνεκα τῆς ὅμοιότητός του πρὸς τὸ οὐδέτερον, δὲν εἶναι οἰκεῖον καὶ φίλον. Κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ ἔρευνα τελειώνει ἀνευ ἀποτελέσματος πάλιν. Ο Σωκράτης ἥθελε νὰ συμβουλευθῇ τώρα καὶ πρεσβύτερόν τινα, ἀλλ’ οἱ παιδαγωγοί ἐπέμενον νὰ παραλάβουν τὸν Μενέξενον καὶ τὸν Λύσιν καὶ νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν οἰκίαν. Ἐλλὰ μόλια ταῦτα ὑπονοεῖται πλέον ὅτι τὸ ἀγαθὸν εἶναι οἰκεῖον τοῖς ἀγαθοῖς καὶ οὐδετέροις, καὶ ἐπομένως ὅτι δύναται νὰ ἀποτελέσῃ αἴτιαν καὶ σκοπὸν φιλίας. Τὴν λύσιν ὅμως αὐτὴν ἀναβάλλει ὁ Πλάτων σκοπίμως.

**2. Διάλογοι τῆς Δευτέρας ἡ μεταβατικῆς περιόδου:
Γοργίας, Μένων, Εὐθύνδημος, Ἰππίας ἐλάσσων,
Ίππίας μείζων, Κρατύλος, Μενέξενος.**

Ἡ περίοδος αὗτη χαρακτηρίζεται ως μεταβατική, διότι διὰ ταῦτης ὁ Πλάτων κααλήγει εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς καθαρῶς Φικῆς του φιλοσοφίας καὶ τῆς ἰδεοθεωρίας. Ἡ κατὰ τὴν προτυγουμένην περίοδον ἀσχολία αὐτοῦ εἰς τὴν ἀνάλυσιν καὶ τὸν ὄρισμὸν ἡθικῶν πρὸ πάντων ἐννοιῶν κατὰ Σωκρατικὸν ὅλως τρόπον, καὶ ἡ προσπάθεια νὰ ἀποδείξῃ δόποιος πράγματι ἥτο ὁ Σωκράτης καὶ πόσον μέγα κακὸν καὶ ἄδικον διεπράχθη διὰ τῆς καταδίκης καὶ τῆς θανατώσεώς του, συνετέλεσαν μετ’ ἄλλων γεγονότων, εἰς τὸ νὰ ἀρχίσῃ νὰ ἀσχολῆται ζωηρότερον εἰς τὰ δημόσια πράγματα καὶ νὰ στρέψῃ τὰ βέλη του κατὰ τῶν λεγομένων διδασκάλων τῆς πολιτικῆς τέχνης σοφιστῶν. Ἡ παρακμὴ τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἡ κατάρρευσις τοῦ Πολιτειασκοῦ Λογιστήματος, πρὸ πάντων δ’ ἡ διαφθορὰ τῶν κυβερνώντων καὶ τῶν πολιτῶν, ἐπειτα ἡ παρὰ τοῦ σοφιστοῦ Πολυκρά-

τούς δημοσιευμένα «κατηγορία Σωκράτους», μετά τῆς πολεμικῆς, ἢν διεξήχαγον οἱ σοφισταὶ καὶ ρήτορες κατὰ τῶν μαθητῶν τοῦ Σωκράτους, καὶ πρὸ πάντων κατὰ τῆς ὁμάδος, τῆτις ἐφιλοσόφει μετά τοῦ Πλάτωνος, ὑπῆρξαν ὅχι μικραὶ ἀφορμαὶ διὰ τὴν τοιαύτην μεταβολὴν εἰς τὸν Πλάτωνα. Ἀλλὰ καὶ οἱ λόγοι αὐτοὶ ἀν δὲν ὑπῆρχον, πάλιν δὲ Πλάτων θὰ ἔγραψε τοὺς διαλόγους τῆς περιόδου ταύτης. Αἱ ψυχικαὶ αὐτοῦ τάσεις καὶ αἱ προδιαθέσεις ἥδη εἶχον σχηματίσει ἐν αὐτῷ νέους ὄριζοντας πρὸς προσανατολισμὸν τοῦ πνεύματος. Ἐξ ἀλλου τὴν φιλοσοφίαν καὶ αὐτός, ὅπως καὶ δὲ Σωκράτης, ἔθεωρει περιττὴν ἀν δὲν ἐπρόκειτο νὰ ἐφαρμοσθῇ εἰς τὴν ζωὴν, καὶ πρὸ πάντων εἰς τὸν πολιτικὸν καὶ κοινωνικὸν βίον. Ἐπὶ πλέον τώρα τὸ ὄνειρον ιδρύσεως φιλοσοφικῆς σχολῆς ἡρχίζε νὰ ἀπασχολῇ εὐτὸν περισσότερον, καὶ πρὸς τοῦτο ἐπρεπε νὰ χαράξῃ τὰς γενικὰς γραμμὰς τοῦ ακοποῦ καὶ τῆς λειτουργίας τῆς σχολῆς αὐτῆς, πρᾶγμα τὸ ὅποιον πράττει εἰς τοὺς διαλόγους τῆς περιόδου ταύτης, πρὸ πάντων εἰς τὸν Μένωνα, εἰς τὸν Εὔθυδημον, εἰς τὸν Μενέξενον κλπ. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπικοινωνία αὐτοῦ πρὸς Πυθαγορείους λαμβάνοντας ἐνεργὸν μέρος εἰς Πολιτικὰ ἔγητήματα καὶ ἀναμιγνύοντας θρησκευτικὰς ἀντιλήψεις εἰς τὰς φιλοσοφικὰς θεωρίας, συνετέλεσεν εἰς τὴν μεταβολὴν αὐτὴν καὶ ἔξελιξιν, ἡ ὅποια παρουσιάζεται εἰς τοὺς διαλόγους τῆς περιόδου ταύτης. Ο Πλάτων τώρα δὲν είναι δὲ καθαρῶς Σωκρατικὸς τῆς προηγουμένης περιόδου, δὲ καταγινόμενος εἰς ὄρισμούς καὶ ἀναλύσεις ἡθικῶν ἔννοιῶν καὶ βασανιζόμενος διαρκῶς ἀπὸ ἀπορίας. Δὲν είναι δύμως καὶ δὲ Πλάτων τῆς τρίτης περιόδου, ὅπως παρουσιάζεται εἰς τοὺς διαλόγους: Συμπόσιον, Φαιδωνα, Πολιτείαν καὶ Φαιδρον.

Ἡδη αὐτὸς δὲ Σωκράτης διὰ τῶν περὶ «ἐποίουντος» καὶ «ἐπιεικοῦς» ἀντιλήψεών του εἶχε καταλήξη εἰς συμπεράσματα, τὰ ὅποια δὲν ἤσαν εύνοϊκά διὰ τὴν διακυβέρνησιν τοῦ δήμου τῶν Ἀθηνῶν. Ο Πλάτων δὲ κληρονόμος τῶν θεωριῶν του καὶ ἔξ ἀνατροφῆς ἀριστοκράτης, δὲν ἤτο δυνατόν, παρὰ μετά μεγαλυτέρου ζῆλου νὰ ὑποστηρίξῃ τὰς τοιαύτας θεωρίας, ἀφοῦ μάλιστα δικασταὶ τῆς δημοκρατίας αὐτῆς κατεδίκασαν ἀδίκως τὸν διδάσκαλόν του καὶ ἐθανάτωσαν αὐτόν. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ πολεμικὴ κατὰ τῆς δημοκρατίας τῶν Ἀθηνῶν ἔφερεν αὐτὸν ἀντιμέτωπον πρὸς τοὺς στενώτατα συνδεομένους πρὸς ταύτην σοφιστὰς καὶ ρήτορας. Τούτους, καθὼς καὶ τὸν πολιτικὸν καὶ κοινωνικὸν μηδενισμὸν τῶν σοφιστῶν, πολεμεῖ εἰς τὸν διάλογον Γοργίαν. Κατὰ τῆς ἐπικινδύνου καὶ διαλυτικῆς

Ἐριστικῆς τῶν Σεφιστῶν στρέφονται οἱ διάλογοι αὐτοῦ Μένων καὶ Εὔθυδημος καὶ κατὰ τῆς σοφιστικῆς μεθόδου ὡς πίστις ἐλάσσων καὶ ὡς Ἐπιπίστις μείζων. Παντοῦ βεβαίως ὁ Σωκράτης ἀποτελεῖ τὸ κύριον πρόσωπον, καὶ ἡ μέθοδος τούτου καὶ ἀνωτέρα ἡθικὴ ἀντίληψις, ἔξαρσται κατ' ἀντιπαραβολὴν πρὸς τὸ μὴ ἐπιστημονικὸν ἔργον, καὶ τὴν ἰδιοτέλειαν τῶν ἀντιπάλων του σοφιστῶν.

Πρὸς τὸν κατὰ Σωκράτην τρόπον τοῦ φιλοσοφεῖν συνδυάζονται τώρα καὶ ἄλλα στοιχεῖα. 'Ο φιλοσοφικὸς δρίζων γίνεται μεγαλύτερος διὰ τῶν προσωκρατικῶν φιλοσοφικῶν θεωριῶν, αἱ δότοιαι ἐπίσης λαμβάνονται ὑπ' ὅψιν καὶ ἐρευνῶνται. 'Η εἰ νοία, τὸ «αὗτὸν καλὸν καὶ ἀγαθὸν» τίθεται ὑπὸ γένεον φῶς εἰς τὸν διάλογον Κρατύλον, δῆπου πολεμοῦνται καὶ ἀναιροῦνται αἱ καθ' Ἡράκλειτον ἀντίληψεις περὶ διαρκοῦς κινήσεως καὶ μεταβολῆς τῶν πάντων. Τοιουτοτρόπως προλειπάνεται ἡ δόδος διὰ τὴν περὶ μιᾶς ίδεας καὶ ἀντικειμένου καθ' ἑαυτό, θεωρίαν, ἡ δότοια ἀκολουθεῖ κατὰ τὴν ἐπομένην περίοδον. 'Αλλὰ τὸ μᾶλλον ἀξιον σημειώσεως είναι ὅτι τώρα εἰς τοὺς διαλόγους Γοργίαν καὶ Μένωνα, παρουσιάζεται ἀρκετὰ σαφῆς ἡ ἐπίδρασις ὀρφικῶν καὶ Πυθαγορικῶν ἀντίληψεων. Αὗται ἀποτελοῦν τὴν βάσιν διὰ τὴν περὶ προῦ πάρειας καὶ ἀθανασίας θεωρίαν καὶ συγχρόνως καθιστοῦν δυνατήν τὴν στήριξιν τῆς θεωρίας περὶ ἐννοίας εἰς τὴν ψυχολογίαν καὶ εἰς τὴν Μεταφυσικήν. Διὰ τῶν ἀξιωμάτων: «ἡ γνῶσις είναι ἀνάμνησις» καὶ «ἡ ἐπιστήμη (γνῶσις) διαφέρει τῆς ἀληθοῦς δόξης (παραστάσεως), ἀναπτύσσεται καὶ διαμορφώνεται ἡ θεωρία τῆς γνώσεως ὅχι μόνον καθ' ἑαυτήν, ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς γνώσεως καὶ διδασκαλίας τῆς ἀρετῆς. Παρ' ὅλα ταῦτα διμως, δῆπος καὶ ἀνωτέρω ἐτονίσθη, ὁ Πλάτων καὶ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην εύρισκεται εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς νέας αὐτοῦ φιλοσοφικῆς σταδιοδρομίας. Μόνον κατὰ τὴν ἐπομένην περίοδον ἀναπτύσσονται πλήρως ὅσα ὡς πυρῆνες τώρα καλλιεργοῦνται, καὶ ἡ Γνωσεολογία, ἡ Μεταφυσική, ἡ Ψυχολογία, ἡ ἡθικὴ καὶ ἡ Πολιτικὴ λαμβάνουν τὴν καθαρῶς Πλατωνικήν μορφήν.

Καὶ ἀπὸ καλλιτεχνικῆς ἀπόψεως διαφέρουν οἱ διάλογοι τῆς περιόδου ταύτης, ἀπὸ τοὺς τῆς προηγηθείσης. Μόνον δὲ Εὐθύδημος ἐνθυμίζει τὴν ὥραιότητα τῶν σκηνῶν εἰς τὸν Πρωταγόραν, Λάχητα, Χαρμίδην, εἰς τὸ πρῶτον βιβλίον τῆς Πολιτείας

Πλάτων-Γ. Παναγιωτίδου

καὶ εἰς τὸν Λύσιδαν.⁷ Ο Γοργίας δῆμως φέρει νέαν ἀποκάλυψιν τῆς ποιητικῆς τοῦ Πλάτωνος ιδιοφυίας. Ο ποιητής ἀπὸ τὸ προσκήνιον φεύγει τῷρα καὶ λαμβάνει θέσιν εἰς τὸ κέντρον τῆς σκηνῆς, ὅπου δημιουργεῖ δεσμοὺς πρὸς τὸν φιλόσοφον. Ο ξηρὸς υδρολογισμὸς τῶν διαλόγων τῆς νεωτέρας ἡλικίας του, διὰ τῆς ἐπιδράσεως ἀρφικοπυθαγορικῶν ἀντιλήψεων καὶ ίδεολογιῶν, αντικαθίσταται διὰ τῆς δροσερᾶς ποιητικῆς φαντασίας καὶ δύσεώς τίνος μυστικισμοῦ, δυνάμει τῶν ὅποιων αἱ φιλοσοφικαὶ θεωρίαι καὶ τὰ φιλοσοφικὰ προβλήματα λαμβάνουν ἄλλον χρωματισμὸν καὶ τόνον. Οπου δὲ ποιητής προλαμβάνει τὸν φιλόσοφον, ἐπενδύει τὰς ἀντιλήψεις του διὰ τοῦ Μύθου καὶ οὕτω παρέχει ἀφορμάς φιλοσοφικῆς ἐμβαθύνσεως, μετὰ τῆς διαθέσεως, ἥν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καλλιεργεῖ.

α') Γοργίας.

Αντικείμενον τοῦ διαλόγου Γοργίου εἰναι τὴ ξννοια (ούσια) καὶ τὴ ἀξια τῆς Ρητορικῆς. (449—466a, 466b—481b). Μὲ ταῦτα ὡς βάσιν παριστάνονται αἱ κατὰ τοὺς Σοφιστάς ἀντιλήψεις περὶ ζωῆς, αἱ ὅποιαι καὶ καταπολεμοῦνται διὰ τῆς Σωκρατικῆς δισλεκτικῆς καὶ τῆς ἡθικολογίας. (481 b κ. ἑξ.).

Ο Σωκράτης, συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν Χαιρεφῶντα, καταφθάνει εἰς τὸν τόπον, ὅπου δὲ περίφημος ρήτωρ Γοργίας εἶχε κάμει σπουδαίαν ἐπίδειξιν τῆς ρητορικῆς του τέχνης καὶ δεινότητος, ἀφοῦ εἶχε τελειώσῃ τὴν ἐπίδειξιν του οὗτος. Ἐκφράζει τὴν λύπην του, διότι δὲν κατώρθωσε νὰ παρακολουθήσῃ τὴν ἐπίδειξιν τοῦ Γοργίου, δὲ Χαιρεφῶν δῆμως, ὡς φίλος τοῦ Γοργίου, ὑπόσχεται νὰ ἐπανορθώσῃ τὴν ζημίαν μὲ τὸ νὰ πείσῃ τοῦτον νὰ κάμη καὶ δευτέρου ἐπίδειξιν πρὸς χάριν του. Ο Καλλικλῆς δὲ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ὅποιου ἔμενεν δὲ Γοργίας, προσκαλεῖ αὐτοὺς νὰ μεταβοῦν πρὸς αὐτὸν ὅταν ἡθελον, διὰ νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ συνέντευξις καὶ ἡ ἐπίδειξις. Ο Σωκράτης δῆμως θέλει ἀμέσως, ἀν εἴναι δυνατόν, νὰ ἐρωτήσῃ τὸν Γοργίαν: «τίς τὴ δύναμις τῆς τέχνης αὐτοῦ, καὶ τί ἐστιν δὲ παγγέλλεται τε καὶ διδάσκει». Τὴν ἐπίδειξιν ἡμπορεῖ νὰ παρακολουθήσῃ εἰς ἄλλην εύκαιριαν. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ δὲ Γοργίας εἶχεν ἐκδηλώσει τὴν διάθεσιν νὰ ἀποκριθῇ εἰς δὲ τι ἡθελε τὸν ἐρωτήσῃ τις ἐκ τῶν παρόντων, ἀρχίζει δὲ Χαιρεφῶν νὰ ἐρωτᾷ, κατὰ παρακίνησιν τοῦ Σωκράτους. Εκ μέρους τοῦ Γοργίου δίδει κατ' ἀρχὰς τὰς ἀπάντησεις